

Moderne runeforskning.

Af det store samlingsværk »Nordisk Kultur«, der udgives med understøttelse af det skandinaviske Clara Lachmanns fond under redaktion af tre kendte nordiske professorer, gav jeg ved dets fremkomst udfra almindelige videnskabelige synspunkter en kritisk vurdering¹. Jeg viste, at værket var forfejlet i sit anlæg, fordi det på én gang vilde tjene som videnskabelig håndbog og populær underholdningslecture; resultatet var blevet et konglomerat, der i lige ringe grad tilfredsstillede begge formål. Dertil kom, at man i helhed og enkeltheder savnede en planmæssig ledelse; enhver forfatter skrev ganske efter eget forgodtbefindende.

Medens denne kritik ikke blev imødegået fra hovedredaktionen, sendte redaktionssekretæren til fondets styrelse og til en række nordiske videnskabsmænd et »Bemötande«, der senere i uddrag offentliggjordes i »Tidens Tegn« (²³/₃ 33), og som var af den art, at en fremragende norsk filolog dagen efter offentliggørelsen tog til genmæle, idet han henstillede, at en sådan repræsentant for nordisk kultur ikke oftere tog ordet på dens vegne (T. T. ²⁴/₃ 33). Den støtte, redaktionen af Nordisk Kultur fik, var da ikke egnet til at afkræfte den fremsatte dom over værket. Talrige breve fra hele Skandinavien — og fra særdeles kompetent side — har også bestyrket mig i, at det blandt fagfolk er en almindelig anskuelse, at det store og kostbare foretagende, der lægger beslag på så megen arbejdskraft og så mange penge, er centralt mislykket.

---

¹ »Politiken«s kronik ¹⁸/₁ 1933.

Men dette gælder ikke blot helhedsplanen. Af det hidtil udkomne rammer kritikken en stor del af de enkelte afhandlinger; jeg skal imidlertid her indskrænke mig til en bedømmelse af det bind, hvis emne jeg er særlig fortrolig med, bindet om *Runorna*¹. Dette er forfattet af de tre hovedredaktører: professor *Brøndum-Nielsen*, København, professor *Otto von Friesen*, Upsala, og professor *Magnus Olsen*, Oslo; det må da siges, at det i ganske særlig grad er egnet til at vise, hvorledes redaktionen har tænkt sig værket udført.

I.

Runebogen indledes med en stor afhandling af professor von Friesen, hvori der gives en fremstilling af runernes oprindelse og en oversigt over indskrifterne med de »ældre» runer i og udenfor Skandinavien. Det viser sig her klart, at forsøget på i et værk af denne art at forene et videnskabeligt og et populært formål ikke lader sig gennemføre.

I det omstridte spørgsmål om runernes oprindelse kan tre standpunkter fremhæves. Det ene hævder den romerske monumentalskrift som hovedgrundlag for de germanske runer; dette standpunkt blev på epokegørende måde underbygget af Ludvig Wimmer i hans værk *Die Runenschrift* 1887 (omarbejdelse af et ældre dansk arbejde). Overfor dette standpunkt hævdede von Friesen i en afhandling 1904 den tidligere kun sporadisk fremsatte teori om, at man i den græske kursivskrift havde udgangspunktet for runeskriften. Friesens teori blev kraftigt og virkningsfuldt imødegået af prof. Holger Pedersen (1924), der fastholdt rigtigheden af det Wimmerske standpunkt. Et nyt og højst værdifuldt bidrag til spørgsmålet har endelig professor Carl Marstrand givet i en stor afhandling 1928, i hvilken han har søgt at påvise,

¹ Nordisk Kultur, VI, *Runorna*, utg. av Otto v. Friesen, Stockh. 1933 (VIII + 264 sider).

at runeskriften har sin forudsætning i norditaliske alfabeter, en teori der i væsentlig grad har fået støtte fra den kyndige finske alfabet-historiker prof. M. Hammarström. I en ifjor udkommet afhandling har prof. von Friesen sat sig til mål at gendrive de ældre og nyere teorier og hævde sin egen som den ene rette.

Under disse forhold vil det indrømmes, at en videnskabelig håndbog må have til pligt at meddele en objektiv fremstilling af forskningens forskellige teorier, medens et folkeligt værk ved et så specielt spørgsmål, som det talen her er om, må nøjes med at referere resultaterne af teori-erne. Prof. von Friesen har benyttet begge fremgangsmåder: af Wimmer-Pedersens og Marstrander-Hammarströms opfattelser refereres resultaterne på tilsammen en halv side, der konkluderer i, at »intet av dessa försök kan anses ha lett till avsett resultat«. Derefter gives på henved 10 tættrykte sider en defensiv redegørelse for prof. von Friesens egen teori.

Det princip her er anvendt er det rådende i runebindet som helhed.

Lad os eksempelvis tage fremstillingen af et par af de betydningsfuldste indskrifter med de ældre runer. Den første og vigtigste af disse er den norske Tune-Sten. Denne gengives efter Friesens runeafhandling i Hoops' reallexikon 1918, der i det væsentlige stemmer med den traditionelle opfattelse i det store norske runeværk »Norges Indskrifter med de ældre Runer«. En helt ny tolkning er imidlertid i en omfattende og overordentlig interessant afhandling (Norsk tidsskrift f. sprogvidenskab, 1930) fremsat af Marstrander. Af de bibliografiske noter i Nordisk Kultur ses det, at von Friesen har kendt afhandlingen, men i teksten nævnes den ikke med ét ord.

Endnu uheldigere er dog læseren stillet m. h. t. en anden stærkt omdiskuteret indskrift: Varnum-Stenens. Denne meddeles ligeledes i Friesens tolkning, en tolkning som enhver fagmand, der har sat sig ind i sagen, vil medgive er både formelt og indholdsmæssig uholdbar. Varnum-Stenen er

defekt; indskriftlinjerne er brudt over foroven. Friesens og andre ældre tolkeres læsning forudsætter nu, at kun en à to runer er gået til ved bruddet; under denne forudsætning er det umuligt at få en rimelig mening i indskriften. Da gjorde Marstrander i 1930 opmærksom på, at forudsætningen var »grebet ud af himlens blå«: — hvorfor i alverden skulde kun en skive af stensoklen være skåret af ved bruddet? Spørgsmålets berettigelse er indlysende. Det sandsynligste må være, at soklen ved et fald er — som man siger — gået midt over, og at det vi har tilbage af stenen derfor er nedre halvdel af en indskrift; herved bliver det muligt at give en antagelig rekonstruktion. — Der er ikke tvivl om, at Marstrander ved sit friske syn har bragt tolkningen ud over et dødpunkt, og det kan heller ikke bestrides, at han af den bevarede del af indskriften har fremsat et langt bedre tolkningsforsøg end de hidtidige. Det synes derfor lidet forsvareligt, at prof. v. Friesen i Nordisk Kultur ikke blot fastholder sin egen gamle tolkning, men overhovedet ikke, hverken i teksten eller i noterne, antyder existensen af Marstrandens afhandling. — For fagmanden er dette vel ligegyldigt; han skal nok vide at tage hensyn til det nye og banebrydende, der fremkommer, men »det store alment interesserede publikum«, som Nordisk Kultur i følge dets forord henvender sig til, er dårlig tjent med kun at lære forældede og ensidige teorier og tolkninger at kende.

Som tredje eksempel skal Friesens gengivelse af den berømte Eggjum-Sten omtales. Trods denne indskrifts overordentlige betydning refereres i Nordisk Kultur kun den korte indledningsformular, medens redaktøren om selve hovedindskriften indskrænker sig til at meddele, at: »indholdet er religiøst-magisk«. Punktum. Prof. v. Friesens kommentar til indledningsformularen er imidlertid til karakteristik af runehåndbogen særdeles værdifuld.

Magnus Olsen havde i sin Eggjum-afhandling (1919) rekonstrueret slutningen af formularen:

»*ne [seti] maðr nøkðan, ne snarir, ne villtir menn leggi*«, hvilket han oversatte: »ikke skal man blotte (stenen), ikke

skal hvass-øjede eller for synsbedrag udsatte mænd lægge (den)«. I 1931 viste jeg i min bog om Eggjum-stenen, at det læderede sted ikke burde udfyldes *seti* »satte», men *saip*, *sejd*, og at hele stedet måtte tolkes: »ej skal sejdmænd lægge stenen blot, ej heller mænd besnærede eller forvildede (ved sejd)«. Udsagnet blev altsaa at forstå som en med magisk kraft forlenet advarsel *til sejdmænd eller af dem besnærede og vildledte* om ikke at blotte stenen.

Prof. von Friesen skriver nu i *Nordisk Kultur* (s. 24 f.), at tolkningen af Eggjum-stenen frembyder meget store vanskeligheder, men at »dessa äro delvis öверvunna av *Magnus Olsen* i hans stora monografi 1919, och man kan anse att inskriftens början är i huvudsak slutgiltigt tolkad«. Indskriftens »början« er den anførte formular, om hvilken det derpå meddeles, at dens slutning indeholder: »en maning *till sejdmän eller av dem förvillade* att icke blotta stenen«.

Efter den fremsatte udtalelse om hvordan prof. Magnus Olsen har overvundet vanskelighederne, føler jeg mig virkelig lidt smigret ved som vidnesbyrd herom at finde *min* tolkning (der mig bekendt ikke er fremsat før af nogen). Men selvom prof. von Friesen således har haft mod til at godtage denne, har han dog ikke vovet at røbe dens kætterske ophav; i en tilføjet note meddeler professoren til yderligere bekræftelse paa fremstillingens komplette uberørthed af min bog, at »*Lis Jacobsens Eggjum-stenen 1931 offentliggjorts sedan min artikel skrevs*« (side 77 note 62)! Eggjum-bogen udkom i oktober 1931, runebogen i april 1933.

I en udførlig anmeldelse af »*Nordisk Kultur*« i »*Tidens Tegn*« (27/6 1933) har prof. Marstrander givet en vurdering af det her omtalte afsnit af von Friesen, hvis fremstilling af videnskabens nuværende opfattelse af runernes herkomst Marstrander betegner som »*i højeste grad egnet til å vildlede*«, medens Friesens skildring af de urnordiske indskrifter karakteriseres som »*et jasket hastverksarbeid*« — en dom der, som vi skal se, ikke blot rammer Friesens afsnit af runebogen.

II.

Den følgende afhandling er forfattet af professor *Magnus Olsen*. Den giver en fremstilling af Norges indskrifter med de yngre runer, en fremstilling, der af alle sagkyndige er blevet imødeset med stor forventning.

Det er nu over 30 år siden, at 1. hæfte af »Norges Indskrifter med de yngre Runer« udkom, og over 25 år siden, at 2. hæfte blev udsendt; efter den tid er intet fremkommet. Men ofte har man i de forløbne tiår kunnet læse, at den eller den indskrift vilde blive udførlig behandlet i det under forberedelse værende af prof. Magnus Olsen redigerede værk om de yngre norske indskrifter. Det havde da været venteligt, at prof. Olsens fremstilling af disse indskrifter havde givet resultaterne af det årlange forberedende arbejde. Det er muligt, at dette er tilfældet for de yngste indskrifteres vedkommende (jeg har ikke haft midler til at kontrollere dette), men for de indskrifter, der har størst betydning, fordi de ligger forud for de håndskriftlige kilder, — for deres vedkommende synes prof. Olsens afhandling at indskrænke sig til referater af gamle, ofte forældede fremstillinger; i hvert fald tør jeg om skildringen af vikingetidens indskrifter udtale, at der heri næppe findes én ny oplysning. Dette vilde være i sin orden, hvis de ældre oplysninger var rigtige og fuldstændige; det er langt fra tilfældet.

Som de vigtigste norske runemindesmærker fra vikingetiden kan nævnes Evje-Galteland stenen, der omtaler Knud d. Stores tog til England, og de lange indskrifter på de pragtfulde billedristede stene fra Alstad og Dynna. Alle tre stene findes i Oldsaksamlingen i Oslo, hvor jeg ifjor sommer havde lejlighed til at underkaste dem en indgående undersøgelse. Medens Dynna-stenen, hvis indskrift er meget tydelig, kun på et par enkelte, men runologisk set dog ikke uvæsentlige punkter åbenbarede fejlopfattelser i de ældre gengivelser, *viste hele den eksisterende læsning og tolkning af Evje-Galteland stenen og Alstad-stenen sig at hvile på mangelfuld iagt-*

tagelse af disse indskrifers ydre form og urigtig indstilling overfor deres indhold. Det må antages, at prof. Olsen, hvis han havde set på originalerne, var blevet opmærksom herpå. Nu aftrykker han uden blinken de gamle tolkninger og gengiver uændret de forældede illustrationer.

Der er et indtryk, man ikke kan frigøre sig for, når man læser prof. Olsens afhandling; det er, at han — jeg beder professoren tilgive, at jeg siger det — hele tiden har tænkt på andre ting. Han kunde vel ikke ellers have aftrykt Sophus Bugges historisk umulige hypotese om, at Evje-stenen var rejst over en mand, der var faldet på Knud d. Stores Englandstog 1029 under anførsel af Knuds hærfører *Godwin*. I 1029 havde kong Knud siddet over 10 år som Englands ubestridte og mægtige hersker med angelsaxeren Godwin, jarlen af Wessex, som sin førstemand; at tænke sig Godwin som hærfører på et togt *mod* England er jo overhovedet uden mening. — Navnet *Godwin* findes iøvrigt slet ikke på stenen, men skyldes et af Bugges fantastiske indfald, idet han omtyder slutningsformlen $\times inis \times kop \times$ — et religiøst ønske, der formentlig skal tolkes *in-nis god*, »Gud tage ham til sig« — til *gopinis* (!) = Godwins, hvilket derefter vilkårligt anbringes midt inde i hovedlinjen (efter »i lipi«).¹

Næsten ligeså besynderligt er det, at prof. Olsen kan gentage den ufuldstændige og misforståede tolkning af Alstad-stenens indskrift: »Jorun rejste denne sten efter . . . [ulæst mandsnavn], som var gift med hende og førte (*stenen*) fra Ringerike . . .«. Det er jo oplagt, at det ikke er stenen, men pigen der er tale om; indskriften må tolkes: »Jorun rejste denne sten efter Ål-Arnir (?), som tog hende til eje og førte (*hende*) fra Ringerike til Ålvestad«. Det prægtige mindesmærke, som den unge hustru har rejst over sin brudgom, beretter ikke om en stentransport, hvor den afdøde lovpri-ses for at have hentet sin egen ligsten; Jorun lader runerne

¹ En udførlig redegørelse for læsningen og tolkningen af indskrifterne på Evje-stenen og Alstad-stenen findes i en nu udkommet aflh. om disse i »Norske Oldfunn« VI (Oslo, 1933).

riste til forherligelse af sin brudefærd fra den fædrene gård i Ringerike til hendes nye hjem på Ålvestad. — Overfor indskriftens slutningformel giver prof. Olsen blankt op. En omhyggelig undersøgelse vilde have vist ham, at denne må læses: aukmunta stαιν mailir þusi, »Øgmundes sten forkynder dette«; det er runeristeren Øgmunde, der således efter fuldblragt værk har signeret den pragtfulde sten.

Endelig vilde prof. Olsen, om han havde gjort sig de indskrifter, han aftrykker, levende, sikkert have opdaget, at han havde anbragt Oldsaksamlingens fotografi af Evje-stenen på hovedet (en fejl som — om den skyldtes sætteren — vel ikke ved korrekturen kunde være undgået forfatterens opmærksomhed).

Afhandlingen kan da, hvad angår den egentlige rune-stenstid (950—1100), ingenlunde kaldes tilfredsstillende; man må stadig med længsel imødesee en forsvarlig publikation af de vigtige norske runeindskrifter fra disse forhåndskriftlige århundreder.

III.

Næste afsnit er forfattet af nr. 3 chefredaktør, prof. *Brøndum-Nielsen*. Hans opgave har været på 30 sider — hvoraf 12 à 13 sider er anvendt til illustrationer og 2 à 3 sider til bibliografiske noter — at give en oversigt over Danmarks (inkl. Skånes) runeindskrifter med de »yngre« runer. Det er ikke nogen misundelsesværdig lod på 14 à 15 sider at skulle give en fremstilling af runemindesmærkerne fra Flemløse- og Helnæsstenenes tid (ved år 800), gennem hele den på runestene så rige vikingetid, helt ned til de senlitterære middelalderlige runehåndskrifter (omkring 1300). Det forstås ikke, at redaktionen — under hensyn til de danske runeindskrifters betydning indenfor Norden — ikke herpå har ofret mere end 14 (fjorten) textsider af bindets 264 sider. Men selv om pladsen er urimelig knap, kan en så uforsvarlig behandling som den, der her er blevet Danmarks runemindesmærker tildel, ikke undskyldes, næppe forklares.

Vi vil først tage billedstoffet. Gengivelser findes af 21 runestene, deraf er de 19 formindskelser af Magnus Petersens gamle tegninger i Wimmers runeværk. Det er næppe redaktionen af Nordisk Kultur ubekendt, at man ikke kan stole på rigtigheden af disse tegninger, hverken hvad angår monumenternes skikkelse eller ornamentikens karakter eller runernes former eller selve indskrifterne, at de kort sagt ikke kan bruges hverken som vejledning for den usagkyndige eller som studiegrundlag for den sagkyndige. Heller ikke kan det være redaktionen ukendt, at der forberedes en ny udgave af Danmarks runeindskrifter (med fotografiske gengivelser af alle indskrifterne); fra prøvetryk til denne udgave har Nordisk Kultur lånt reproduktioner til det ifjor udkomne bind »Kunst«. Fotografier af de indskrifter, man havde ønsket til runebindet, skulde ligeledes med største glæde være stillet til rådighed. Men i den grad har Brøndum-Nielsen ment at kunne se bort fra resultaterne af de efter-Wimmerske runeforskninger, at selv hvor nye fotografier var offentliggjort, har han ladet de gamle fejlfulde tegninger reproducere. Som et enkelt eksempel skal nævnes Glavndrup-stenen, på hvilken Erik Moltke i 1931 konstaterede den vigtige læsning *liþs*, hvor Wimmers gengivelse har et tomrum. Fotografi af hele stenen og detailfotografi af stedet blev offentliggjort i *Acta Phil. Scandinavica*, hvorfra prof. Brøndum-Nielsen sikkert uden vanskelighed kunde have fået tilladelse til at låne klichéen; i hans afhandling gengives ikke desto mindre alene Wimmers urigtige tegning¹.

Ligeså forældet og unøjagtig som billedfremstillingen er, viser textgengivelsen sig at være. Også her meddeles Wimmers læsninger, selv om væsentlige fejl i disse er påvist. Blot et enkelt eksempel:

På den store Århus-sten hedder det i Nordisk Kultur, at helten faldt »u[s]tr uti = østerude (o: på havet, i et sø-

¹ Ganske tilsvarende forhold findes iøvrigt i bogens andre afsnit, som når Tune-stenen, Norges berømteste runesten med de ældre runer, er reproducet efter en mangelfuld tegning fra 1891, skønt et fortrinligt fotografi af stenen foreligger i »Norsk tidsskrift f. sprogvidenskab« 1930.

slag)»; men — som omtalt i min afhandling om vikingetidens runestene, »Scandia« 1932 — kan af de angivne syv runer kun én med sikkerhed fastsættes, nemlig den første rune i det formodede uti. Denne rune er y, og dermed bortfalder den hittidige læsning af stedet (samt de historisk vidtrækkende slutninger, man har draget om »søslaget«).

Tages der ikke hensyn til de offentliggjorte rettelser, er det en selvfølge, at Wimmers læsninger og tolkninger uden videre anføres, naar revisionen af disse endnu ikke er fremkommet. Man kan maaske ikke forlange, at prof. Brøndum-Nielsen selv skulde undersøge gengivelsernes rigtighed; men da det ved talrige publikationer er bevist, at der ikke kan fæstes lid til de Wimmerske læsningar, hvad da også nu er almindelig erkendt, vilde det have været naturligt, om professoren havde sikret sig, at der i de indskrifter, han benyttede, ikke var læsefejl. Dette havde været så meget rimeligere, som hovedredaktionen i forordet til bogen meddeler, at det har været den magtpåliggende, at de forskellige områder indenfor hvert land »i størst mulig udstrækning behandles af de videnskabsmænd, som i særlig grad er fortrolige med det materiale, hvorpå fremstillingen bygger«.

Ved henvendelse til den nye runeudgaves redaktion havde det været meget let for professoren at skaffe sig den fornødne kontrol med den snes indskrifter, han vilde benytte i sin afhandling. Han har ikke ønsket det; følgen er ikke udeblevet. Et par eksempler:

Gunderup-stenen bærer i den i Nordisk Kultur gengivne form en grammatisk strængt korrekt indskrift; i virkeligheden karakteriseres denne indskrift netop ved sine mange mod grammatiken stridende former (her står ikke stain, men stini, ikke þansi men þaisi, ikke þaim men þaum m. m.). — *Skårby-stenen* henregnes af Brøndum-Nielsen til mindesmærker med »kristelige bønner«. Men Wimmers læsning þis shab basti ku, tolket som forkortet skrivemåde for »hans sjæl hjælpe gud«, er fejllæst for ir ati kupis snaba, det er: »som ejede Gudsnav«, den by, hvor stenen

er rejst (se Moltkes fotografi, »Fornvännen« 1932; tolkningen er først fremsat i et foredrag af docent Ljunggren, Lund).

Når prof. Brøndum-Nielsen således tager Wimmers fejllæsninger for gode, turde noget af forklaringen være, at han selv, som hans læsning af den berømte Gørlev-sten i sin tid viste, ikke har evne til eller øvelse i at læse runer. Dette fremgår tydeligt af hans gengivelse af kalkristningen i *Allerslev* kirke (fundet efter Wimmers tid), som ifølge hans læsning i *Nordisk Kultur* lyder:

iordan risti runur a þina kyrkæ

»Jordan ristede runerne i denne kirke«
medens den rette læsning er:

iordanristirunurapþænærkan

»Jordan ristede runerne, råde (dem) hvo som kan!«
hvad åbenbart ikke er enhver professor givet.

Brøndum-Nielsens mangel på fortrolighed med indskrift-materialet viser sig iøvrigt på mange måder. Således taler han (N. K. p. 139) om »den bornholmske *Bække*-sten«, der har den yngre runeform $\mathfrak{z}$, $\mathfrak{o}$, ved siden af de ældre runeformer $\mathfrak{t} = a$ og $\mathfrak{b} = n$. »*Bække*-sten« er formentlig skrive- eller trykfejl for *Bjælke*-sten (*Bække*-stenen findes som bekendt ikke på Bornholm, men i Jylland), en fejl, som en med indskrifterne fortrolig ikke let havde kunnet overse. Det kan tilføjes, at bemærkningen om a og n hviler på Wimmers læsning $k\theta\alpha n$; på stenen står imidlertid $k\theta\beta r$

Det vil ses, at man ikke kan bygge på de læsninger og tolkninger af runeindskrifterne, der er publiceret i *Nordisk Kultur*; der vil ingen grund være til at komme ind på resultater af undersøgelser, der hviler på så skrøbeligt et grundlag.

IV.

Bogens sidste og største afsnit — over 100 sider — omhandler Sveriges indskrifter med de yngre runer. Selv om disse indskrifter er meget talrigere end de danske, er deres

betydning hverken i historisk eller runologisk henseende en sådan, at den retfærdiggør den forskel i omfang, der er blevet de to landes mindesmærker til del. Jeg må iøvrigt renoncere på særlig omtale af dette afsnit, da en virkelig bedømmelse vilde kræve, at man undersøgte det originale materiale, hvilket jeg kun for enkelte indskrifters vedkommende har haft lejlighed til¹. Men at heller ikke redaktionen af dette afsnit helt kan siges fri for den mangel på grundighed, som er så fremtrædende i værkets øvrige dele, vil et eksempel vise: i sin oversigt (1913) over »Upplands runstenar« offentliggjorde von Friesen indskriften på en sten ved Husby-Lyhundra kirke; i hans gengivelse her findes 4 gange en a-rune, nemlig i ordene: uraka = »Urøke«, an = »han«, ans = »hans« og panan = »end han«. En halv snes år efter gav Erik Brate i »Svenska runristare« (1925) en nylæsning, ved hvilken han hævdede, at den af Friesen som a læste og tolkede rune de to første steder var en i-rune, de to sidste steder en a-rune; disse rettelser godtages i textgengivelsen i Nordisk Kultur, men i den ledsagende illustration bevares den gamle læsning! Det hjælper lidet, at forf. i en note bag i bogen gør opmærksom paa forholdet; thi er Brate's læsning rigtig, er illustrationen vildledende, og er denne rigtig, er teksten vildledende. Det synes et ikke urimeligt krav til en udgiver, at han — inden han antager en ny læsning — undersøger, om denne har sin rigtighed; i bekræftende fald må det tilrådes, at den forkerte illustration erstattes med en rigtigere.

I det svar på min anmeldelse af Nordisk Kultur, som fremkom i »Tidens Tegn«, skrev værkets redaktionssekretær (med henvisning til en munter kritik jeg havde givet af registrene i de da udkomne bind), at jeg nok havde besluttet

---

¹ Disse undersøgelser vil blive offentliggjort i en selvstændig afhandling.

at spille den spøgefulde^a rolle som »tredje opponent«, der har til opgave at få tilhørerne til at le. Denne gang er der desværre ingen anledning til latter. Jeg begyndte at læse rune-bogen med nok så godt humør, men det forsvandt hurtigt; den følelse, der blev tilbage efter endt læsning, var alvorlig forargelse. Thi det *er* forargeligt, at en runologisk fremstilling, der er forfattet af de tre nordiske landes officielle repræsentanter for runologisk videnskab, lærere i denne disciplin ved Københavns, Upsalas og Oslos universiteter, — at en sådan fremstilling så langt fra står på højde med tidens forskning, at den praktisk talt ser bort fra alt, hvad der i den sidste menneskealder er sket af videnskabelige og tekniske fremskridt indenfor den disciplin, disse lærde herrer docerer og skriver om.

Det er nævnt, at af det store antal illustrationer, bogen er udstyret med, er der mange, som har graverende fejl, og at ikke én er tidssvarende udført; det er nævnt, at af indskrifterne er adskillige centralt misforståede og mange ukorrekt gengivne. Det bør endnu omtales, at den brug, forfatterne gør af indskrifterne, de historiske slutninger de drager, ikke kan kaldes videnskabelig forsvarlige. Både i Magnus Olsens, Brøndum-Nielsens og von Friesens afhandlinger gøres indskrifternes ukendte personer til historiske helte på grundlag af en dilettantisk navneidentificering, — uden mindste hensyntagen til, hvad der er fremkommet af historisk-kritiske afhandlinger i de siste decennier. Men det, der er mest forargeligt ved runebindet, er dog hverken de forældede historiske hypoteser eller de urigtige læsninger og tolkninger af indskrifterne eller de ubehjælpssomme fotografier og mangelfulde tegninger af monumenterne, — nej, det er valget af de indskrifter, der i von Friesens og Brøndum-Nielsens afsnit er medtaget og dem, der er udeladt; dette valg synes nemlig kun at kunne forklares ved, at andre hensyn har været bestemmende end dem der burde have været enerådende: mindesmærkernes runologiske og sproglige betydning.

Når man udgiver en håndbog om de nordiske rune-

indskrifter på 260—270 sider, og når man deri indrømmer plads til vidtløftige fremstillinger af meget specielle fagspørgsmål som f. ex. en hyperlærd diskussion om, hvorledes de enkelte tegn har udviklet sig fra sengræsk til østgotisk, eller en detaljeret opremsning af, i hvilke danske indskrifter skilletegnet er et »enkelt punkt«, i hvilke »en lille langagtig streg« o. s. v., så kunde man forlange, at der ikke manglede redegørelse for et stort antal af de betydningsfuldste nordiske indskrifter, og just for dem, om hvilke læseren først og fremmest vil søge oplysning.

Det er allerede omtalt, at hovedindskriften på den interessanteste af alle Norges indskrifter — *Eggjum*-stenen — ikke er anført. Kan der være tvivl om, at grunden er den, at prof. von Friesen, for at tale uden omsvøb, ikke har *villet* gengive min tolkning og ikke har *turdet* gengive Magnus Olsens. — Den uden sammenligning ejendommeligste af alle Sveriges indskrifter er *Rök*-stenens; af denne meddeles kun det korte prosaiske begyndelsesudsagn, medens »det faller utom detta arbetes plan« at gøre rede for den øvrige og væsentligste del af indskriften; af denne del gav prof. von Friesen i 1920 en nytolkning, som blev stærkt kritiseret, blandt andet i en afhandling 1921 af prof. Magnus Olsen.

Af Danmarks runeindskrifter indtager *Sønder-Vinge*-stenen, som Wimmer tolkede som en forherligelse af det danske landbrug, og som jeg i en afh. 1926 i *Acta Phil. Scand.* viste drejede sig om drab og trolddom, en fremtrædende plads, ikke mindre end *Sædinge*-stenen, der beretter om høvdingen Krog og svenskevældet på Lolland. I den af prof. Brøndum-Nielsen i *Nordisk Kultur* fremsatte oversigt hører begge indskrifter centralt hjemme. Ingen af indskriftene er anført, *Sønder-Vinge*-stenen end ikke nævnt. — Medens jeg har nytolket *Sønder-Vinge*-stenen i den ovennævnte afhandling, har jeg helliget *Sædinge*-stenen en stor del af min bog »*Svenskevældets Fald*« 1929.

Vil man mene, at det bliver en skønssag, hvorledes det skal forklares, at sådanne indskrifter er helt eller delvis udeladt, er det i hvert fald en kendsgerning, at de *er* ude-

ladt, d. v. s. at læseren i en håndbog af 1933 over Nordens runeindskrifter forgæves vil søge oplysning om de indskrifter, der i vor tid i højest grad har optaget forskningen.

Bindet om Runorna i Nordisk Kultur er da såvel ved, hvad det meddeler, som ved, hvad det udelader, på meget væsentlige punkter angribeligt.

Lis Jacobsen.
